

УДК 811.111'42

ГОЛОВКО О.М., ЗІНЧЕНКО М.І.

(Запорізький національний університет)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КАЗКОВОГО СВІТУ У РОМАНІ К. ЛЬЮІСА «ХРОНІКИ НАРНІЇ: ЛЕВ, ЧАКЛУНКА ТА ШАФА»

Стаття присвячена специфіці реалізації казкового світу в романі К. Льюїса «Хроніки Нарнії». Дослідження фокусується на фонетичних, графічних та лексичних способах представлення змодельованого автором світу, що допомагають читачам достеменно відтворити інший вимір, виходячи із текстопростору твору.

Ключові слова: картина світу, казковий світ, мовна реалізація, текстопростір.

Головко А.Н., Зинченко М.И. Особенности реализации сказочного мира в романе К.Льюиса «Хроники Нарнии: Лев, ведьма и платяной шкаф». Статья посвящена специфике реализации сказочного мира в романе К. Льюиса «Хроники Нарнии». Исследование фокусируется на фонетических, графических, лексических способах представления смоделированного автором текста, что помогает читателям четко воссоздать иное измерение, исходя из текстового пространства произведения.

Ключевые слова: картина мира, сказочный мир, языковая реализация, текстовое пространство.

Golovko O., Zinchenko M. Fantasy World of C.S. Lewis's in "Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch, and the Wardrobe" and Peculiarities of its Realization. The article deals with the peculiarities of the fantasy world instantiation in the novel "Chronicles of Narnia" by C.S. Lewis. The research focuses on phonetic, graphic and lexical means, representing the world created by the author, that help the readers reconstruct another dimension on the basis of the text space.

Key words: world mapping, fantasy world, instantiation, text space.

Під терміном «картина світу» розуміють те або інше уявлення людини про прояви життя, які сформувались в неї є результатом життєвого досвіду. І. М. Фесенко стверджує, що таке розуміння світу пов'язане з одиничними, індивідуальними уявленнями людини щодо якогось явища природи, обставин, умов, естетичних цінностей [Фесенко 2004, 130].

Картина світу – це цілісний образ світу, який є результатом багатовимірної діяльності людини. Цей образ є сукупністю наукових знань про світ, глобальний образ світу, що виникає у людини в ході всіх її контактів з оточуючим світом, що характеризуються надзвичайним різнобарв'ям. Згідно досліджень Коваленка Р., сам термін «картина світу» був уведений В.Герцем на межі ХІХ-ХХ століть і використовувався щодо фізичного світу [Коваленко 2008,120]. Постовалова В.І. стверджує, що В. Герц трактував це поняття як «сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, включаючи мінімум пустих, зайвих зв'язків, хоча повністю уникнути їх не вдається, оскільки образи створюються розумом» [Постовалова 1988, 12]. З того часу поняття «картина світу» почало активно розроблятися в рамках фізики та філософії, а згодом – у лінгвістиці.

Н.Т. Акульшина стверджує, що, якщо світ – це взаємодія людини та навколишнього світу, то картина світу – «це результат переосмислення інформації про оточуючий світ та людину» [Акульшина, 2011]. Мовна картина світу є відмінною для кожного народу, адже всі ми по-різному сприймаємо та інтерпретуємо світ. Особлива увага при вивченні мовної картини світу приділяється «авторській картині світу». Така модель світу обумовлена авторським задумом, вона реалізує індивідуальну концептуальну картину світу, що є, у свою чергу, одним з варіантів концептуальної картини світу того народу, представником якого є автор [Підгорна 2006, 389]. Авторська картина світу розкриває особливості національної картини світу, однак, зважаючи на те, що ця картина є продуктом діяльності одного індивіда – автора, вона певною мірою репрезентує продукт суб'єктивного світосприйняття та авторської креативності. У нашому дослідженні ми пропонуємо розглянути специфіку реалізації авторської картини світу, що проявилася при вербалізації казкового світу К. Льюїсом в його романі «Хроніки Нарнії», який і став **матеріалом** нашого дослідження. **Об'єктом** наукової розвідки є текстовий простір романів, а **предметом** – різнорівневі засоби реалізації казкового світу.

Усі мовні засоби, використані автором, що на текстовому рівні представляють уявний світ, можна розподілити на *фонетичні*, *графічні* та *лексичні*. Саме у такому порядку ми пропонуємо їх розглянути. Під *фонетичними* засобами розуміємо усі можливі та нормативні поєднання фонем у словах, а також інтонаційне виділення слів. Для прикладу слід згадати шафу, (*wardrobe*) крізь яку дівчинка Люсі потрапила до Нарнії. Вона, як не дивно, містить прихований зміст, оскільки автор, застосовуючи фонетичну гру, розщепив лексему *wardrobe* на компоненти *War* і *Drobe*. Хоча сама по собі лексема *Drobe* в англійській мові не існує, читач розуміє, що дівчина потрапила до уявного світу, де точиться війна (*war*), як далі виявляється, між жителями Нарнії та Сніговою Королевою. Опинившись в Нарнії, Люсі сказала Фавну: «*I got in through the wardrobe in the spare room*», який неправильно розтлумачив слова дівчинки і називав світ людей

Land of Spare Oom: “*Daughter of Eve from the **Land of Spare Oom** where eternal summer reigns around the bright city of **War Drobe**, how would it be if you come and had tea with me?*” У самій назві *Land of Spare Oom* читач спостерігає ще один стилістичний прийом, що реалізується на фонетичному рівні із залученням мовної гри наявних компонентів. У такий спосіб «світ, в якому знаходиться пуста кімната» (*the spare room*) перетворюється на «світ, переповнений повагою» (*Land of Spare Oom*).

Під графічними проявами реалізації казкового світу в тексті ми розуміємо засоби, які несуть прагматичне навантаження, є одним із способів здійснення впливу на адресата завдяки використанню різнорівневих способів виділення слів у тексті. Як доводить наше дослідження, сам автор найчастіше звертається до використання великих літер – капіталізації тих слів, що зазвичай вживаються з маленької літери, у такий спосіб казковий світ тварин «оживає», «персоніфікується», уподібнюється до світу людей. Варто зазначити, що сама назва країни «*Narnia*» походить від назви маленького італійського містечка *Narni*, яке на латині звучить як «*Narnia*». Для позначення самої країни *Land of Narnia* (“*This is **the land of Narnia**, said the Faun, where we are now...*”) автор також використовує капіталізований вираз *Lone Lands* (буквально – Самотні Землі), тим самим уподібнюючи казкову країну до реально існуючої, за допомогою епітета підтверджуючи пануючу вічну зиму, холод та порожнечу: “*The former occupant of these premises, the Faun Tumnus, is under arrest and awaiting his trial on a charge of High Treason against her Imperial Majesty Jadis, Queen of Narnia, Chateline of Cair Paravel, Empress of **Lone Lands**, etc*”. Зауважимо, що титули казкових персонажів, як і у світі людей, пишуться з великої літери, що на графічному рівні впливає на читача і дозволяє автору детально представити казковий світ (наприклад, *her Imperial Majesty Jadis, Queen of Narnia, Chateline of Cair Paravel, Empress of Lone Lands*).

Владикою Нарнії Клайв Люїс обрав лева, оскільки він є царем тваринного царства. Саме на нього чекають усі звірі, його боїться Снігова Королева, він знає всі закони. Лев виступає найсильнішим та наймудрішим героєм у творі Клайва Люїса, саме тому знаходимо велику кількість синонімів для номінації лева Аслана. Оскільки він є дійсним королем та одним із головних героїв, усі засоби його позначення в тексті представлені з великої літери, так ми простежуємо такі вирази: *Aslan, the Lion, The King, King of the Beasts, Lord of the whole wood, King of Narnia, the great Lion*: “*They say **Aslan** is on the move – perhaps has already landed.*”, “*He’s **the Lord of the whole wood**, but not often here, you understand.*”, “*Don’t you know who is **the King of Beasts?***”, “*Aslan is a lion – **the Lion, the great Lion.***”

Варто відмітити, що Клайв Люїс, описуючи лева Аслана, застосував й образливу лексику. Коли «Король усіх Звірів» добровільно пішов на смерть, щоб врятувати Едмунда, слуги Білої Чаклунки вигукували образи “*Puss*”, “*Pussums*”, “*Cat*”, “*Pussy*”, які також представлені з великої літери, що додає тексту графічної образності: “*And they surged round Aslan, jeering at him, saying things like **Puss! Puss! Poor Pussy**, and **How many mice have u caught today, Cat? And Would you like a saucer of milk, Pussums?***”

В англійській мові відсутні такі слова як «бобер» та «бобріха», тому для представлення тварин різних статей спостерігається використання особових займенників *he* та *she*, наприклад, *he-wolf / she-wolf*. До подібних засобів удається й Клайв Люїс, проте, залучаючи капіталізацію (*He-Beaver, She-Beaver*), створюється чималий стилістичний ефект, у результаті чого тварини перестають бути просто тваринами і стають повноцінними героями. Крім того, автор використовує й форми звертання *Mrs, Mr*, що лише підсилюють ефект впливу на читача, наділяючи тварин людськими рисами: “*Here we are, **Mrs Beaver**, said **Mr Beaver**, I’ve found them.*”, “*Welcome **He-Beaver** and **She-Beaver.***”

Для повнішого та точнішого зображення казкового світу автор звертається до різноманітних лексичних засобів. Під лексичними засобами розуміємо лексику, яка описує специфіку казкового світу. Казковий світ, виявляється, дещо подібний до світу людей, там є океан (*ocean*), море (наприклад, східне море – *the eastern sea*), пори року (літо (*summer*) там більше не «править», оскільки Біла Чаклунка захопила землі Нарнії; до країни прийшла постійна зима (*winter*), там панують холоди й лежить сніг (*snow*): “*This is the land of Narnia, said the Faun, where we are now; all that lies between the lamp-post and the great castle of Cair Paravel on **the eastern sea.***”, “*Meanwhile, said Mr Tumnus, **it is winter in Narnia, and has been for ever so long, and we shall both catch cold if we stand here talking in the snow.***”

Важливу роль у творі відіграє природа, на фоні якої відбуваються всі події твору. На перший погляд Нарнія – це простий звичайний ліс. Проте у Клайва Льюїса він кишить різнобарв'ям: дерева (*trees*), в'яз (*elm*), біла береза (*silver birch*), духи злих дерев (*spirits of evil trees*), отруйні рослини (*poisonous plants*), верболіз (*laburnums*), чистотіл (*celandines*), дуб (*old oak*), бук (*beech*), шафран (*crocus*), модрина (*larch*) тощо: “*There was crisp, dry snow under his feet and more snow lying on the branches of trees.*”, “*Soon, wherever you looked, instead of white shapes you saw the dark green of grins or the black prickly branches of bare oaks and beeches and elms.*”, “*Coming suddenly round a corner into a glade of silver birch trees Edmund saw the ground covered in all directions with white yellow flowers – celandines.*”, “*Only five minutes later he noticed a dozen crocuses growing round the foot of an old tree – gold and purple and white.*”, “*The larches and birches were covered with green, the laburnums with gold*”. У такий спосіб ми бачимо, що природа казкового світу не відрізняється від природи світу людей. Фізично казковий світ подібний до нашого, що робить цей світ ближчим для читача, дозволяє йому з легкістю уявити створену автором реальність.

До жителів лісу автор звертається з великої букви (*Animals*), тим самим виділяючи звірів в окремих клас, адже вони вміють говорити та живуть як люди. Казковості атмосфері твору додають також наяди, тобто річкові німфи (*Naiads, Well-Women*), лісові німфи (*Dryads, Free-Women*), карлики (*Dwarfs*), дерева, які можуть рухатися та говорити: “*She calls herself the Queen of Narnia though she has no right to be queen at all, and all the Fauns and Dryads and Naiads and Dwarfs and Animals – at least all the good ones – simply hate her.*” “*There were Tree-Women there and Well-Women (Dryads and Naiads as they used to be called in our world) who had stringed instruments; it was they who had made the music.*” Серед міфічних істот слід також згадати Святого Миколая (*Father of Christmas*), який приїхав до дітей на санях, запряжених оленями, та з величезним червоним мішком подарунків: “*Some pictures of Father Christmas in our world make him look only funny and jolly.*”

Нашої уваги заслуговує й специфіка вербалізації армії Білої чаклунки, до якої входили вампіри (*the Ghouls*), страхи (*the Boggles*), людожери (*the Ogres*), мінотаври - істоти з головою бика і тілом людини (*the Minotaurs*), найстрашніші відьми (*the Hags*), привиди (*the Spectres*), демони (*Incubuses*), духи (*Wraiths*) та жахи (*Horrors*): “*Call the Ghouls, and the Boggles, the Ogres and the Minotaurs. Call the Cruels, the Hags, the Spectres, and the people of the Toadstools. We will fight.*” “*Ogres with monstrous teeth, and wolves, and bull-headed men; spirits of evil trees and poisonous plants; and other creatures whom I won't describe because if I did it the grownups would probably not let you read this book – Cruels and Hags and Incubuses, Wraiths, Horrors, Efreets, Sprites, Orknies, Wooses, and Ettins.*” Подібна реалізація воїнів в тексті твору додає йому одночасної образності, експресивності, казкової реальності.

Отже, можна зробити висновок, що авторська картина світу є результатом креативної інтерпретації національної картини світу. Казковий світ Нарнії, реалізований Клайвом Льюїсом, багато у чому подібний до світу людей, проте має деякі відмінності. Тварини там не такі, як у нашому світі, автор їх «оживляє», уподібнює до людей. Вони стають головними героями, що представляється графічно в тексті твору, оскільки автор досить часто залучає капіталізацію і тварини типу лева або бобра стають головними героями, коли представляються в тексті як *Lion* або *Beaver*. Окрім героїв-тварин у змодельованому автором світі живуть різноманітні міфічні істоти, чий імена одночасно додають «нереальності» казковому виміру життя та зближують із читачем, завдяки графічним засобам реалізації тексту. Фонетичні засоби не численні, проте усе таки допомагають розкрити «уявний простір». Наукова розвідка не є вичерпною і відкриває широкі перспективи дослідження особливостей реалізації казкового світу.

Література

- Акульшина Н.Т. Поняття «картина світу» в сучасній лінгвістиці / Н.Т. Акульшина // Вісник Дніпропетровського університету. Серія "Мовознавство". - 2011. - Вип. 17. Т. 3. [Електронний ресурс]. - 2011. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vdpu/Movozn/2011_17_3/article/2.pdf. - Назва з екрану. Коваленко Р. В. Модель, образ та картина світу: диференціація понять / Р. Коваленко // Нова філологія. - 2008. - Вип. 32. - С. 120-123. Підгорна А.Б. Авторська і художня модель світу: загальне та специфічне / А.Б. Підгорна // Нова філологія. - 2006. - Вип. 25. - С. 389 - 391. Постовалова В. І. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. - М.: Наука, 1988. - С. 8 - 69. Фесенко І.М. До питання співвідношення картини світу і мовної картини світу у лінгвістиці / І.М. Фесенко // Нова філологія. - 2009. - Вип. 33. - С. 78-85. Lewis C.S. *Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch, and the Wardrobe* / C.S.Lewis. - NY: HarperCollins, 1994. - 209 с.